

Peter Istad Brobakken
Jørgen Rønning Valstadsve

Bacheloroppgave ved Handelshøyskolen BI

Har myndighetenes skjerpede kapitalkrav overfor banker ført til nedgang i små og mellomstore bedrifters tilgang på finansiering fra banker?

Eksamenskode og navn:

BTH 3620 – Bacheloroppgave – Økonomi og Administrasjon

Utleveringsdato:

Semesterstart

Innleveringsdato:

05.06.2014

Stuedsted:

BI Trondheim

Innholdsfortegnelse

INNHOLDSFORTEGNELSE	I
SAMMENDRAG.....	1
1. INNLEDNING.....	3
1.1 VALG AV PROBLEMSTILLING	3
1.2 BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA.....	4
1.3 KLARGJØRINGER	4
2. BAKGRUNNSINFORMASJON	4
2.1 SMÅ OG MELLOMSTORE BEDRIFTER	4
2.2 BANKENES ROLLE	6
2.3 BASEL I OG II	7
3. TEORI.....	8
3.1 DEN INTERNASJONALE FINANSKRISEN I 2008-2009.....	8
3.2 BASEL III	8
3.2.1 Forskjeller fra Basel II	9
3.2.2 Kapitaldekningskrav.....	9
3.2.3 Nye begreper i Basel III	10
3.2.4 De tre pilarene.....	11
3.3 KAPITALDEKNINGSKRAV	13
3.3.1 Om kravene.....	13
3.3.2 Ansvarlig kapital	15
3.3.3 Beregningsgrunnlag	16
3.3.4 Standard metode og IRB-metode.....	17
4. METODEBESKRIVELSE.....	18
4.1 LØNSOMHET VED LÅN TIL PRIVATMARKED OG BEDRIFTSMARKED	19
4.2 BANKENES UTLÅN.....	19
4.3 SPØRREUNDERSØKELSE FOR SMÅ OG MELLOMSTORE BEDRIFTER.....	19
4.4 MØTE/INTERVJU MED SPAREBANKEN HEDMARK	20
4.5 RELIABILITET OG VALIDITET	20
4.5.1 Reliabilitet	20
4.5.2 Validitet	22
5. ANALYSE	22
5.1 LØNSOMHET VED LÅN TIL PRIVATMARKED VS. BEDRIFTSMARKED.....	22
5.1.1 Egenkapitalavkastning	23
5.2 UTVIKLING I UTLÅN TIL PRIVATMARKED OG BEDRIFTSMARKED FOR NOEN BANKER	25
5.3 ANALYSE AV SPØRREUNDERSØKELSE	28

5.4 MØTE/INTERVJU MED REPRESENTANT FOR SPAREBANKEN HEDMARK	29
6. KONKLUSJON.....	31
6.1 KRITIKK AV OPPGAVEN	32
REFERANSELISTE.....	34
VEDLEGG	38
VEDLEGG 1	38
VEDLEGG 2	38
VEDLEGG 3	38
VEDLEGG 4	39
VEDLEGG 5	39
VEDLEGG 6	40
VEDLEGG 7	48

Figurliste:

Figur 1 - Kapitaldekningsregler.....	10
Figur 2 - Pilarene for Basel III.....	11
Figur 3 - Avkastning lånefinansiering vs. egenkapital	24
Figur 4 - Andelsprosent av totalt utlån for privatmarked og bedriftsmarked	25
Figur 5 - Andelsendring i prosentpoeng fra 2012 til 2013	27
Figur 6 - Prosentvis endring i utlån fra 2012 til 2013.....	27
Figur 7 - Prosentvis økning per år	28

Sammendrag

Hensikten med denne bacheloroppgaven var å se på hvordan de skjerpede kapitaldekningskravene for banker har påvirket kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter i Norge. Små og mellomstore bedrifter utgjør en meget stor del av norsk næringsliv og står for blant annet over halvparten av sysselsettingen i Norge. Det argumenteres ofte for at banker ikke tar nok ansvar overfor små og mellomstore bedrifter, og at manglende kapitalformidling kan føre til at veksten i næringslivet stanser.

Som en del av metoden ble en representant fra Sparebanken Hedmark intervjuet i et todelt møte. Siden store deler av reglene og retningslinjene bak selve oppgaven er kompliserte, besto den første delen av teori og en forenklet forklaring av Basel III. For å skaffe innfallsvinkler fra flere aktører ble en spørreundersøkelse gjennomført for små og mellomstore bedrifter i Trondheims-området.

Ut fra analysene så viser tallberegninger at banker vil ha høyere fortjeneste ved utlån til privatmarked i forhold til bedriftsmarked. I notene i resultatrapportene så viser det seg at omtrent halvparten av bankene fortsatt låner ut store deler av sine lån til bedrifter. I samtaler ved spørreundersøkelsene og i møte med Sparebanken Hedmark så fremkom det at det ble lagt vekt på relasjoner til bank og bankkunder, i tillegg til bedriftens betalingshistorikk når lånetilgangen skal vurderes. Det synes således belegg for vår antagelse om at de skjerpe kapitaldekningskravene har ledet til mindre tilgang på kapital for små og mellomstore bedrifter generelt sett. Kapitaldekningskravene er fortsatt i en implementeringsfase ved at kravene blir strengere i tiden fremover, og en slik effekt kan derfor ikke utelukkes fremover.

Forord

Vi ønsker å benytte denne muligheten til å takke vår veileder Morten Helbæk, som gjennom denne våren har vært tilgjengelig for ideer og kommentarer til oppgaven, samt konkrete tilbakemeldinger på seminarene.

Vi ønsker også å takke representanten i Sparebanken Hedmark for å sette av tid til vårt møte i en ellers hektisk hverdag. Det rettes også en takk til de anonyme bedriftene som stilte seg positive til vår spørreundersøkelse og ga ulike kommentarer som var relevant til problemstillingen.

1. Innledning

Etter nærmere tre år på BI Trondheim skal det skrives en generell bacheloroppgave i Økonomi og Administrasjon. Den generelle bacheloroppgaven genererer et vidt spekter av muligheter, men valget falt på å se på myndighetenes reguleringer av banker og i hvilken grad dette har betydning for finansieringstilgangen for små og mellomstore bedrifter.

I gjennom denne oppgaven blir det gjennomgått hva myndighetenes reguleringer sier om økt kapitalkrav for banker. Det skal også ses på hvordan dette kan påvirke bankenes prioriteringer, og om dette har fått noen effekt på små og mellomstore bedrifters finansieringsmuligheter.

Ved slutten av 2008 og i starten av 2009 var verdensøkonomien inne i en finanskriser. I Norge var også krisen synlig, og flere av bankene i Norge var i økonomiske vanskeligheter. Solide banker er viktige for stabiliteten i et lands økonomi. På bakgrunn av dette har myndighetene vedtatt strengere lover og reguleringer for bankenes soliditet i form av kapitaldekningskrav. Reguleringene innebærer at bankene skal ha mer egenkapital bundet for hver krone utlånt, og på denne måten være bedre rustet i tilfelle en ny finanskriser, eller nedgangstider, skulle oppstå i fremtiden. Kapitaldekningsreglene innebærer at bankene binder mer egenkapital ved utlån til næringslivet enn ved utlån til privatmarkedet, da særlig boliglån.

1.1 Valg av problemstilling

Oppgaven har av den grunn fått følgende problemstilling:

Har myndighetenes skjerpede kapitalkrav overfor banker ført til nedgang i små og mellomstore bedrifters tilgang på finansiering fra banker?

Hensikten med oppgaven er å se på om myndighetenes reguleringer overfor banker har negative sider for små og mellomstore bedrifters mulighet for lånefinansiering fra banker. Dette er interessant fordi dette mest sannsynlig ikke var den tilsiktede virkningen av kapitaldekningskrav til bankene. En effekt av dette kan være færre arbeidsplasser og mindre verdiskapning i små og mellomstore bedrifter. Mange av de nyeste produktene og innovasjonene kommer

---

nettopp fra mindre nyoppstartede virksomheter, og det vil være et spennende område blant annet fordi de bidrar til en høy verdiskapning og er selve ryggraden i norsk næringsliv.

1.2 Begrunnelse for valg av tema

Denne oppgaven kan gi nyttig innsikt i hvordan små og mellomstore bedrifter (SMB) presterer etter den store nedgangsperioden i 2008 og 2009 med utgangspunkt i reguleringene til bankene. Siden SMB utgjør en stor del av norsk næringsliv, kan disse analysene være til stor nytte for mange.

1.3 Klargjøringer

Som en del av oppgaven var det ønskelig å bruke kommentarer og innspill fra intervjuobjektet for å støtte opp under eksisterende teori eller som motstridende argumenter. Det er viktig å opplyse om at det var klargjort på forhånd at det ble brukt innspill og kommentarer fra respondenten i Sparebanken i oppgaven. Til gjengjeld vil oppgaven bli sendt til respondenten.

Undersøkelsen til små og mellomstore bedrifter var anonym og det ble derfor ikke brukt informasjon som kan spores tilbake til den enkelte bedrift.

2. Bakgrunnsinformasjon

2.1 Små og mellomstore bedrifter

I norsk næringsliv er små og mellomstore bedrifter (SMB) definert som alle bedrifter med mindre enn 100 ansatte og som helhet står for over halvparten av sysselsettingen. Verdiskapningen i de forskjellige sektorene varierer, i likhet med at også størrelsen på bedriftene er ulike.

Små og mellomstore bedrifter utgjør hele 99,5 prosent av norsk næringsliv og det vil være rimelig å si at de utgjør en betydelig del av den norske økonomien (Thorsen 2012). I følge SSB var det kun fem prosent av bedriftene i Norge som hadde flere enn 20 ansatte ved inngangen til 2014 (Statistisk Sentralbyrå 2014). EU har sin avgrensning for hva som regnes som mikro, liten eller mellomstore bedrifter. Denne avgrensningen er viktig for det avgjør hvilke virkemidler som kan brukes til hver enkelt bedrift. Mellomstore bedrifter har mindre enn 250 ansatte og

---

en omsetning som utgjør mindre enn 50 millioner euro. På den andre siden defineres en liten bedrift som en bedrift med mindre enn 50 ansatte.

Som et resultat av at de fleste bedrifter i Norge kategoriseres som SMB bidrar de naturligvis med enorm verdiskapning. Nye etableringer er også en forutsetning for vekst og verdiskapning. Regjeringen har i de siste årene kommet med strategier og tiltak for å bidra til å forenkle videreutvikling og etablering av selskaper.

Regjeringens strategi for SMB, "Små bedrifter - store verdier" som ble publisert i 2012, ønsker å bidra til at arbeidsplassene beholdes og at veksten i næringslivet øker. Det ble lansert 64 konkrete tiltak og disse blir iverksatt fortløpende. Det skal sies at denne strategien ble utarbeidet av den forrige regjeringen, med Trond Giske som Nærings- og Handelsminister. Trond Giske ga i 2012 ut en pressemelding om at et av målene var at bedrifter skulle bruke mindre tid på administrative utfordringer (Regjeringen 2012).

Finansieringsmulighetene for mindre bedrifter er mer utfordrende enn for større bedrifter. Mens mange av de største bedriftene har muligheten til å finansiere seg i obligasjonsmarkedet, vil ikke dette være mulig for bedrifter i oppstartfasen. Det vil være utfordrende for mindre bedrifter å vise hva de duger til, noe som er viktig som en sikkerhet når lån eller annen finansiering skal gis ut. Regjeringen presiserer at det finnes en rekke aktører som samlet sett jobber for at det skal være mindre risiko i det å hjelpe små og mellomstore bedrifter. Dette er blant annet banker, investorer og rådgivere (Regjeringen 2012).

I en undersøkelse som ble utført av Bergen Næringsråd ble det vist at en fjerdedel av de undersøkte bedriftene mente at mangelen på kapital fra banker var en stor utfordring. Hele 41% av de samme bedriftene hadde forventet større tilgang til kapital og mente at forventningene var mye større etter at regjeringen la frem strategier for små og mellomstore bedrifter (Dagens Næringsliv 2009). Denne undersøkelsen ble gjort i alle de største byene, inkludert blant annet Oslo og Trondheim.

Finans Norge mener at et godt obligasjonsmarkedet resulterer i mange fordeler, men mener at det er kritisk for samfunnet om obligasjonsmarkedet blir drevet frem av skjerpede regulatoriske krav (Finans Norge 2013). De mener at for å sikre

---

vekst i næringslivet og finansiering for eksisterende og nye bedrifter, er det nødvendig med en desentralisert finansnæring i Norge. Dette innebærer at makten innenfor finansnæringen blir fordelt til flere (Store Norske Leksikon). De mener også at kravene kan føre til høye kostnader for samfunnet og oppfordrer til at de ikke bør fases inn for kjapt.

Det skal også være enklere å starte bedrift nå enn det var for noen år siden. Fra 2012 trenger man kun 30 000 kroner for å starte et aksjeselskap, der man tidligere trengte 100 000 kroner. Dette var et av tiltakene fra den andre regjeringen til Jens Stoltenberg for å bidra til at flere kan starte selskap og samtidig øke næringsvirksomheten. Den samme regjeringen fastslo at dette var i sammenheng med loven om fritak fra revisjonsplikten, som ble satt i gang tidligere i 2011 (Regjeringen 2011).

2.2 Bankenes rolle

I følge Det Store Norske Leksikon defineres en bank som et økonomisk foretak som hovedsakelig mottar og yter kreditt. For uten Norges Bank og statsbanker finnes det privatbanker som enten er forretningsbanker eller sparebanker (Store Norske Leksikon). Hetland og Mjøs skriver i sin artikkel på Magma at betydningen av banken i samfunnet er enorm og at deres hovedoppgave er å låne ut kapital til låntakere. Etter finanskrisen i 2008-09 har det blitt stilt enda større krav fra samfunnet om at banker bidrar med kapital for å hjelpe bedrifter med viktige investeringer og generell vekst. For mindre bedrifter spesielt, er det billigere å låne fra bank enn å bevege seg ut i obligasjonsmarkedet for å hente kapital. (Hetland og Mjøs 2012).

Bankenes utlånspraksis baserer seg mye på relasjoner og innsikt i det de ønsker å bruke ressurser på. Bedrifter som ønsker lån har bedre kjennskap til sin bedrift enn det banken har. Bankene kan likevel bruke tid og ressurser på å sette seg inn i bedriftenes ytelse. Ved kredittformidling til en bedrift vil risikoen bli overført til banken og det er de som vil måtte svi om bedriften ikke kan betale sine fordringer.

I en undersøkelse som KPMG gjennomførte i 2010 mente de fleste sjefene at bankene må drive annerledes i fremtiden og at bankenes oppgave dermed kan bli

---

justert noe. Spesielt mente de at kravene om soliditet og likviditet vil svekke deres lønnsomhet (Jansrud og Holter). Disse spesifikke kravene som følger med Basel III vil bli diskutert og forklart i kapittel 3.

Bankene har også vært nødt til å tåle kritikk for deres ansvar i SMB-utviklingen. Bedriftsforbundet er blant de som er bekymret for utviklingen og mener bankene bør ta større ansvar for å bidra til vekst i næringslivet. Deres uttalelser er basert på en undersøkelse av bedrifter og viser at mange bedrifter sliter med kreditttilgang. Videre mener de at bedrifter allerede har høye kostnader og at finansieringsbegrensninger kan være truende (Bedriftsforbundet 2013).

2.3 Basel I og II

Bankenes soliditet har blitt nevnt som en av mange grunner til den nedgangstiden mange fikk erfare fra 2008 til 2009, med ettervirkninger også etter den tid. Som et resultat av dette, har det blitt mye fokus på de regulatoriske kravene som er påvist bankene. Formålet er at kravene skal samsvare i større grad med den risikoen de er utsatt for. Kapitalkravene skal gjøre at det skal være en viss mengde egenkapital bak hvert utlån fra bankene. Kravene er regulert slik at bankene i den nåværende standarden, Basel III, kan bestemme risikovektene for utlånene selv. Dette gjør at det vil være mer kapital bak risikable utlån enn ved mindre risikable utlån, som for de fleste vil være boliglån til enkeltpersoner.

Kapitaldekningsreglene skal først og fremst sikre institusjoner og det finansielle systemet mot unødvendige tap. For at dagens gjeldene regelverk, Basel III, skal forklares forståelig er det viktig å forstå hovedelementene i Basel II siden det nye regelverket videreutvikler mange av disse elementene.

En av hovedårsakene til at regelverket ble videreutviklet til det som i dag er kjent som Basel III, er at både Basel I og Basel II mottok kritikk på flere områder. Basel I ble sett på som veldig risikomotiverende, mest på grunn av den grove inndelingen i risikovektene. Videre sier Morten Baltzersen i Finanstilsynet at risikovektene i Basel II var for lave og at det kunne skape redusert kapitaldekning (Finanstilsynet 2013). Med muligheten for å beregne egne risikovekter vokser også kompleksiteten som igjen fører til at det blir mer ressurskrevende og tar fokuset bort fra risikoen.

3. Teori

I søket etter relevant litteratur til oppgaven har det blitt fokusert på å finne forholdsvis ny litteratur, siden Basel-regelverket og det som ligger bak selve problemstillingen endres ofte. Det nyeste Basel-regelverket kom som et resultat av nedgangstiden som startet i 2008-2009, og regelverket vil iverksettes fortløpende frem mot 2019. Det har blitt brukt utgivelser av både Regjeringen og Finanstilsynet, og i tillegg mange ulike artikler fra Dagens Næringsliv og liknende. Det har ved gjennomgang av relevant litteratur vært fokus på at teorien skal være både oppdatert og faglig god nok.

3.1 Den internasjonale finanskrisen i 2008-2009

Den internasjonale finanskrisen som oppsto i slutten av 2008 påvirket mange land og skyldtes flere faktorer. Mange er uenige om når den startet og om den faktisk er over per dags dato. Likevel er det enighet i mange av de ulike årsakene til at krisen blomstret som den gjorde. Kredittformidlingen økte raskt grunnet solid vekst i økonomien årene før. Lave renter i kombinasjon med vekst og ubalanserte la grunnlaget for det skulle vise seg å bli langt verre enn mange hadde håpet (Holden 2009).

Samtidig som at kredittveksten var høy, var også hensynet til risiko ikke tilstrekkelig. Reguleringene og overvåkingen av finansmarkedene var kritikkverdig og foretak kunne utnytte dette. Dette var spesielt tilfelle i store deler av USA. Dette er nok en av hovedårsakene til at Basel III implementeres og at det innføres strengere krav overfor banker.

3.2 Basel III

Basel III er etterfølgeren til Basel II og kommer som et resultat av man mente Basel II ikke holdt mål etter finanskrisen. Det har blitt stilt enda strengere krav til kapital og har som et av sine hovedmål å forberede bankene i større grad på nye nedgangstider og stressperioder. Basel-komiteen ønsker at de nye retningslinjene for bankene skal hindre nye nedgangstider og at det ikke strekker seg videre ut i flere deler av næringslivet. I likhet med Basel II kan risikovektene i Basel III også beregnes selv, men man kan også følge en standard metode. Dette er følgelig mest

---

aktuelt for de mindre bankene. Disse to ulike metodene er forklart senere som standard metode og IRB-metoden.

Basel III er i 2014 ikke en fullført prosess. Det vil implementeres over en lang periode og vil først være fullstendig i 2019. Det som forklares og diskuteres i denne oppgaven vil ta hensyn til retningslinjene og reglene som er fastsatt til og med første halvdel av 2014. Implementeringen startet i begynnelsen i 2013 og kravene om kapital var det første som ble implementert. Ved en lang implementeringstid vil det være enklere for bankene å tilpasse seg og at de kan tåle de ulike kravene. En eventuell konsekvens ved kort implementeringstid kunne vært at det hadde blitt gitt mindre lån, noe som kunne redusert aktiviteten i økonomien og ført til store samfunnsøkonomiske kostnader (Gulbrandsen 2010).

3.2.1 Forskjeller fra Basel II

Basel III bygger på elementene i Basel II, men er naturlig nok enda mer komplekse. Etter at den internasjonale finanskrisen herjet i 2007-2008, ble det tatt grep og arbeidet med de nye retningslinjene startet i 2009. Den største forskjellen fra det tidligere regelverket er at det nå fokuseres mer på bankenes soliditet på samlet plan. Mange banker gikk bra i finanskrisen, men på makronivå gikk det verre og ubalansen var større (Gulbrandsen 2010).

Retningslinjene som har blitt fremlagt gjelder for hver enkelt bank, men det er altså fokus på at man skal unngå ubalanser på makronivå. Dette gjenspeiles i at det er ekstra oppmerksomhet rundt de største bankene, siden disse kan føre til uante konsekvenser ved en eventuell ny krise.

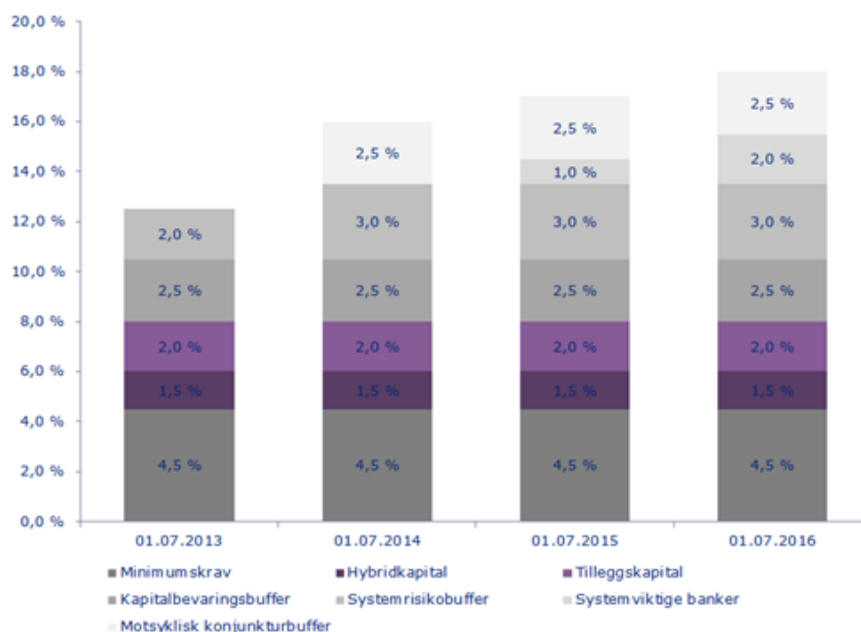
3.2.2 Kapitaldekningskrav

Soliditetskravene er det første som ble implementert i Basel III og er det viktigste. Kravet til ansvarlig kapital er uendret fra Basel II og er fortsatt 8% av beregningsgrunnlaget, som er risikovektet balanse. Det er derimot endring i kvaliteten av kapital som ligger bak disse prosentene. I Basel III skal ren kjernekapital utgjøre 4,5% (common equity tier 1) og kjernekapitalen 6% (tier 1) av beregningsgrunnlaget. Kjernekapitalen er Differansen på 1,5% kalles

hybridkapital. Hybridkapital kan for eksempel være fondsobligasjoner.

(Finansdepartementet 2012-2013).

3.2.3 Nye begreper i Basel III

Figur 1 - Kapitaldekningsregler

I tillegg til den ansvarlige kapitalen på 8% kommer det i Basel III flere ulike buffere som skal bidra til ekstra sikkerhet hos bankene. Disse ulike begrepene eller kravene beskrives av vår representant i Sparebanken Hedmark som de myke kravene. Om man ikke opprettholder disse kravene vil det resultere i restriksjoner. Av de mulige restriksjonene finnes blant annet at mulighetene for utgivelse av bonuser og utbytte forsvinner. Restriksjonen om utbytte vil være et særdeles fortrinn for selveiende sparebankene, siden de ikke gir ut utbytte.

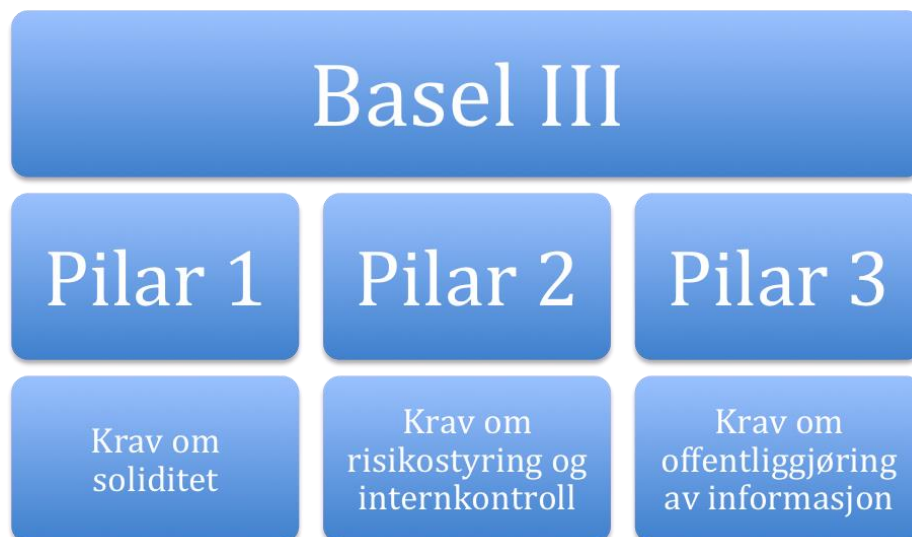
Av de såkalte myke kravene finner man kapitalbevaringsbuffer, systemrisikobuffer og motsyklisk konjunkturbuffer. Disse ulike kravene er illustrert i figur 1 over. Kapitalbevaringsbuffer skal gi bankene muligheten til å bygge en kapital i gode tider, slik at utlånsveksten ikke eksploderer i gode tider. Denne skal være på 2,5%-poeng. Dette skaper en balansegang, som gjør at det også er mulig å bevare utlånsveksten i dårligere tider. Disse ulike bufferne skal hindre at kredittveksten blir for rask og for stor. Motsyklisk konjunkturbuffer vil

variere fra 0 til 2,5%-poeng (Jansrud 2013). Som det ble sagt av representanten i Sparebanken Hedmark vil denne gå opp i gode tider og ned i dårlige tider. Alle de ulike bufferne må dekkes med ren kjernekapital.

Basel III inneholder også likviditetskrav, noe som Basel II ikke hadde. Kvantitative og tallfestede krav er inkludert i Basel III og disse kommer som en etterfølge av at mange banker hadde store problemer med likviditet og at de ikke ville klare seg lenge uten forsyninger fra sentralbankene.

Liquidity Coverage Ratio er den første av de to og handler rett og slett om å tåle stressperioder. Bankene skal ha nok midler til å klare seg i 30 dager, og forsyninger vil ikke bli gitt. Undersøkelser fra Norges Bank viste i 2010 at mange norske banker hadde lite likviditet. Kun halvparten av de undersøkte kunne oppfylle kravene i det som ble utført som en forenklet stresstest (Gulbrandsen 2010). Det andre kravet er *Net Stable Funding Ratio* og knyttes direkte til hvordan bankenes balanse er finansiert. Eiendeler som ikke er likvide, skal finansieres langsiktig. Begge disse likviditetskravene er i 2014 enda ikke implementert.

3.2.4 De tre pilarene

Figur 2 - Pilarene for Basel III

Basel III følger fortsatt samme pilarstruktur som Basel II. Disse pilarene er som følger:

1) Krav om soliditet

Her kan bankene bruke ulike måter å beregne på og disse er forklart senere i oppgaven. Mindre banker bruker en standard metode og de større bankene bruker ofte IRB-metoden. Det er verdt å nevne at bruk av IRB-metoden må være godkjent av tilsynsmyndighetene.

2) Krav om risikostyring og internkontroll

Et av hovedpunktene i denne pilaren er at det har blitt bestemt at Finanstilsynet har mulighet til å sette enkelte krav til de ulike institusjonene. Blant annet å redusere forskjellen i løpetid og at man må benytte årsresultatet til å øke kapitaldekningen. Dette medfører at utbytte blir påvirket. De bankene som bruker IRB-metoden må få godkjent modellene som brukes av Finanstilsynet og samtidig ha dokumentasjon som en form for internkontroll. Dette vil også forklares senere i oppgaven. Det er også såkalte ICAAP-krav. Det vil si at det skal alltid vurderes risikoer som er knyttet til virksomheten eller institusjonen (Jansrud 2013).

3) Krav om at informasjon skal offentliggjøres

Under denne pilaren er det også bestemt endringer. Blant annet skal også banker beregne *leverage ratio*. Leverage ratio er det som på norsk forklares som uvektet egenkapitalandel. Denne andelen beregnes som forholdet mellom kjernekapitalen og eksponeringen for banken målt ut i fra de bokførte verdiene (Jansrud).

Kapitaldekningsprosentene håndteres ulike i blant annet nordiske land og man vil dermed offentliggjøre ulike prosenter, selv om de har samme kravene. Dette kan gi konkurransefortrinn for utenlandske banker i Norge. Utenlandske banker med filialer i Norge, som for eksempel Danske Bank og Handelsbanken, vil kunne dra nytte av dette og prise like lån lavere fordi disse ikke binder like mye egenkapital som norske banker. Som Sparebanken Hedmark ga uttrykk for, ønsket de like regler for alle, slik at det ikke førte til konkurransevridning.

I et foredrag i regi av Finanstilsynet i 2012 ga de beskjed om at mange var skeptiske og argumenterte for at enklere regler og beregningsmetoder lønte seg. Videre sies det at desto mer komplekst metoder i pilar 1 er, desto viktigere er det å ta hensyn til dette i pilar 2, og at aktørene i pilar 3 er i stand til å bruke relevant

---

informasjon og utøve markedsdisiplin på en nødvendig måte (Finanstilsynet 2012).

Basel III er både mer kompleks og strengere enn Basel II og vil med det gjøre bankene sikrere. Spørsmålet er om dette sikrer at Norge og andre land forhindrer nye kriser. Som vår representant i Sparebanken Hedmark sa er det ingen som vet hvem som har rett og at det samtidig kan komme en annerledes krise enn de som har vært tidligere.

3.3 Kapitaldekningskrav

3.3.1 Om kravene

Ved slutten av 2008 og i starten av 2009 kom verdensøkonomien inn i en finanskriser, som muligens også pågår noen steder i verden. I Norge var krisen også synlig, og noen norske banker var nær ved å måtte legge ned sin praksis. Myndighetene i Europa ville dermed forberede banker på eventuelle nye nedgangstider, og derfor ble det innført kapitaldekningsregler. Ut i fra EUs direktiver så har norske myndigheter kunne bestemme fra et intervall av tall hvor strenge kapitaldekningskravene til norske banker skulle være. Norske myndigheter valgte strenge, altså høye, kapitaldekningskrav og begrunnet det med at finanskrisen i 2008-2009, og tiden etter, aldri igjen skal skje i Norge.

I dag, fem år senere, så vil noen påstå av bankene fortsatt er svake, i den betydning at de har lite egenkapital og liten mulighet til å kunne finansiere næringsliv og privatpersoner. En videreføring av denne tanken kom da stortinget vedtok nye lover og reguleringer kommet fra EU for banker som gjaldt bankers egenkapitalkrav. Reguleringene kom som et virkemiddel for å gjøre bankene sikrere og mer solide ved hjelp av lover som passer på at bankene skal ha mer egenkapital bundet for hver krone utlånt, og på denne måten være bedre rustet i tilfelle en ny finanskriser, eller dårlige tider, skulle oppstå i fremtiden.

Før kapitalreglene ble iverksatt i Norge har andelen egenkapital bankene må ha vært 8%. 1. juli 2013 kom myndighetenes regler iverksatt og satt til 12,5%. De første 8 prosentene er hva man kaller harde krav, mens de neste 4,5 prosentene er myke krav. Det at man kaller det myke krav betyr at om/hvis banker ikke har klart

---

å ha en høyere egenkapitalandel enn minimum 12,5%, så vil man ikke måtte legge ned. Er man over de harde kravene på 8%, så vil bankene få restriksjoner for å gi ut flere lån inntil kapitaldekningen bedrer seg. Har banker på den annen side en lavere egenkapitalandel enn 8%, som er de harde kravene, så vil banken måtte stenge. Dette er så strengt for banker at de ikke kan risikere å ha lavere enn 8% i egenkapital. Ut i fra dette så har mange banker en høyere egenkapitalandel, enn strengt tatt nødvendig. For eksempel hadde Sparebanken Hedmark kapitaldekningskrav i 2013 på 16,4%, noe som er høyt. For Sparebanken Hedmark har ikke kapitaldekningsreglene i år, på 12,5%, vært noen utfordring, men kravene som kommer de neste årene kan føre til at banken må skjerpe seg, og ha veldig god styring på utlån og ansvarlig kapital Som man ser av figur 1 så skal kravene justeres opp fra 12,5% til 16% 1. juli 2014.

Kapitaldekningskravet er et prosenttall som beregnes historisk sett. Det er et tall som viser bankens soliditet ut i fra den utlånsportefølje som banken har satt sammen. Denne sammensetningen består av lån til privatkunder og boliglån eller til bedrifter og næringslivslån. Det vil si at banker fører regnskap over ansvarlig kapital og over hvor mye banker har utlånt, og regner dermed ut hva kapitaldekningskravet var for perioden. Deretter planlegger bankene hvor mye de kan låne ut i neste periode, og om de må øke profitt på utlån for å overholde kravene sine. I tillegg så planlegger bankene fremover for høyere kapitaldekningskrav de neste årene, og bygger opp egenkapital allerede nå for å kunne låne ut mer eller like mye når kapitaldekningskravet øker. Selv om kapitaldekningskravene kun er et minimum så velger mange banker selv hvor høy dekning de vil ha, og mange har dermed et høyere kapitaldekningskrav enn hva som er minimum (se vedlegg 4 om kapitaldekningskrav). Kapitaldekningskravet sier om bankens soliditet. Når kapitaldekningskravet økes 1. juli 2014, så vil enkel matematikk tilsi at høyresiden av likningen også må øke. Det betyr at telleren altså ansvarlig kapital må øke, eller beregningsgrunnlaget må reduseres. Her er formelen for utregning av kapitaldekningskrav:

$$\text{Kapitaldekningskrav} \uparrow = \frac{\text{Ansvarlig kapital} \uparrow}{\text{Beregningsgrunnlag} \downarrow}$$

3.3.2 Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital er det som enkelt kan kalles egenkapital. Mer utdypet består ansvarlig kapital av vanlig egenkapital og noen typer lån som banker har, og det består av lett omsettelige obligasjoner som raskt kan gjøres om til penger. For bankene så gjelder det særskilte regler for hva de har lov til å kalle ansvarlig kapital.

De siste årene så har banker beholdt eller økt renten, når Norges Bank har satt renten ned. Fordi bankene ikke er pliktig til å følge styringsrenten så benytter de muligheten til å øke sin rentemargin og dermed øke resultat og opptjent egenkapital. I følge en pressemelding fra Finanstilsynet (2014) så har norske banker har tjent godt mer enn samme periode i fjor. Bankene tjener mer, og kundene må ta regningen (Krekling et al. 2013). Det er tre måter å øke egenkapitalen til en bank, de to første er det som blir kalt ren kjernekapital, mens den tredje er annen godkjent kjernekapital (Finanstilsynet 2009b)

- 1) Fremtidig overskudd
- 2) Få innskudd av eiere
- 3) Ta opp obligasjonslån

Under punkt en vil alt regnskapsmessig inngå. Dette er å redusere kostnader, herunder også lønnskostnader til ansatte og ledere. Vel så viktig er det å redusere utbytte til eierne, noe selveiende sparebanker, som for eksempel Sparebanken-bankene, ikke trenger å tenke på. I tillegg kan banker øke sin omsetning og salgsinntekt, ved for eksempel å øke differansen mellom innlåns- og utlånsrente altså høyere rente, eller ha større volum på utlån.

En måte å gjøre det er å øke sin opptjente egenkapital. Andre måter er å øke aksjekapitalen ved å få innskudd fra eierne, eller å betale ut mindre i utbytte til eiere noe som gir mer opptjent egenkapital. Ikke alle banker har eiere, og dermed vil eneste mulighet for å øke egenkapital være å tjene mer på pengene de låner ut. DNB er en av de største bankene som har eiere, og tillegg til å betale ut utbytte, har lederne gitt bonuser til seg selv, noe som fikk massiv kritikk i nyheter. Poenget for mange banker nå er å bygge opp egenkapital, gjerne kalt

---

egenkapitalbuffer, for å klare og følge de strenge kapitaldekningskravene som kommer de neste årene.

Det er visse typer fondsobligasjoner som er godkjent for banker å telle som ansvarlig kapital. Det å låne penger koster penger, og derfor prioriterer bankene å bruke innskutt eller opptjent kapital.

"Iht. kapitalkravsforskriftens § 2-1, 1. ledd, skal institusjonene til enhver tid ha en ansvarlig kapital som minst utgjør 8 prosent av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko." (Finanstilsynet 2009a). I oppgaven er det kun tatt hensyn lagt vekt på til kredittrisiko, ettersom det er dette som er interessant for oppgavens problemstilling som knyttet til kapitaldekningskravene knyttet til næringslån.

3.3.3 Beregningsgrunnlag

Beregningsgrunnlaget tar utgangspunkt i summen en bank har utlånt til sine kunder. Dette er eiendelene i balansens eiendelsside som vektet i forhold til den risiko de innebærer, altså en risikovekting. Denne er oftest oppdelt etter hva slags type lån lånene er; for eksempel boliglån eller næringslivslån. De forskjellige type lån har forskjellig risikovektinger. Boliglån med pantesikkerhet innenfor 80% av forsvarlig verdigrunnlag vektet 35%. Investering i et ventureselskap vektet 150%, mens investeringer i den europeiske sentralbanken vektet til 0%. Næringslivslån vektet 100 %, som er det tallet som er relevant i denne oppgaven sammen med 35% for boliglån.

I utregning av beregningsgrunnlag så telles bankens utlån ganget med risikovekter for forskjellige typer lån banker utgir, for eksempel boliglån eller næringslån. Dermed vil en forenklet kapitaldekningsformel se slik ut:

$$\text{Kapitaldekningskrav} = \frac{\text{Ansvarlig kapital}}{\text{Utlån} \times \text{Risikovekt}}$$

Dette betyr at når banker må redusere beregningsgrunnlaget, altså nevneren, så kan de enten redusere utlånte kroner, eller lånetypen, som fra næringslån til boliglån. Risikovekten vil ved et næringslån være 1,00, mens for et boliglån vil

---

den være 0,35. Det betyr at beregningsgrunnlaget/UTLÅN blir redusert med 65% ved utlån til bolig i forhold til utlån til bedrifter, noe som betyr at kan banken kan øke sitt utlån og fortsatt holde seg innenfor kapitalkravet. Hva dette innebærer er at hvilket segment en bank låner ut penger til påvirker beregningsgrunnlaget, som igjen påvirker bankens kapitaldekningskrav. Videre tallberegninger kommer i kapittel 5.

3.3.4 Standard metode og IRB-metode

Det er to forskjellige metoder banker bruker for å beregne kapitaldekningen. Dette er standard metode (SA) og IRB-metode. IRB kalles også A-IRB som står for internbasert rating metode ((Advanced) Internal Rating-Based). IRB-metoden er en modell av utregninger som de største bankene har utviklet for seg selv og dermed internt i banken. Disse modellene er mer presise i risikovurderinger fordi de beregner alle risikoelementer for hver enkelt kunde. Ved bruk av standard metode vil kunder bli vurdert i grupper, som for eksempel alder eller livssituasjon. Dermed vil en person som vil være en perfekt kunde med god jobb og ingen betalingsprikker kunne få dårlig rente på grunn av at banken setter vedkommende i samme gruppe som nyutdannede studenter som ikke har fått jobb. Dermed vil vedkommende kunne få en bedre lånerente i en stor bank som vil vurdere vedkommende individuelt.

Dette krever omfangsrik og betydelig bokføring og statistikker for mislighold i tidligere år. Dermed har de største bankene laget modeller som beregner dette. For å kunne opprettholde denne metoden kreves mye ressurser og god bokføring 10-15 år tilbake i tid, noe som de fleste små banker ikke har mulighet eller ressurser til. Det er også noen krav fra myndighetene for at banker skal få lov til å bruke IRB-metoden. (Karlsen og Øverli 2001.) (Finansieringsvirksomhetsloven § 2-9 a, 3 ledd).

Et negativt aspekt ved forskjellig bruk av metode er at det at noen banker kan bruke IRB-metode vil gi disse banker en konkurransefordel i konkurranse med banker som bruker standard metode. Etersom at det er de største bankene i Norge som bruker IRB-metoden, så vil de ha mulighet til å kunne gi lavere rente på lån, enn hva banker som bruker standard metode kan. Som en effekt av dette vil de store kunne blir større og de små miste sine kunder. I møte med representant for

Sparebanken Hedmark så ble det sagt at med alt annet likt, så vil dette skje ettersom at pris og konkurranse er hva som bestemmer priser og renter på lån i stor grad.

Ved utregning av rente til kunder så bruker bankene forskjellige risikotall i utregningen. En av de som utgjør størst forskjell på boliglån og næringslån er probability of default og loss given default. Her vil banker på historiske tall legge til risikotillegg for bedrifter, som dermed vil få en høyere rente enn hva ett boliglån vil få.

4. Metodebeskrivelse

I denne oppgaven er det brukt både primærdata og sekundærdata. Primærdata er samlet inn for å undersøke problemstillingen i oppgaven, mens sekundærdata er allerede eksisterende teori eller materiell som er samlet inn av andre. Valget av primærdata og sekundærdata er basert på hvordan man på best mulig måte kunne belyse problemstillingen: *“Har myndighetenes skjerpede kapitalkrav overfor banker ført til nedgang i små og mellomstore bedrifters tilgang på finansiering fra banker?”*.

Det ble brukt både kvalitativ og kvantitativ metode for å belyse oppgavens problemstilling. Siden bakgrunnen og teorien er nokså komplisert, var det ønskelig å forstå det i form av dybdeintervju med Sparebanken. Dette var den kvalitative metoden som ble utført. Intervjuet kan også beskrives som et møte, siden dette ikke var et klassisk intervju. Møtet eller intervjuet var todelt og blir beskrevet i kapittel 4.2.

Den kvalitative metoden som ble utført var spørreundersøkelse for små og mellomstore bedrifter (SMB) i området i og rundt Trondheim. Dette for å kunne måle hvordan bedrifter har finansiert seg de siste årene og hva de helst foretrekker. Utenom svarene som ble gitt i undersøkelsen ble det også gitt kommentarer fra enkelte bedrifter som vil være relevante i denne sammenheng.

4.1 Lønnsomhet ved lån til privatmarked og bedriftsmarked

Ut i fra risikovekter gitt av de norske myndigheter og kapitaldekningskrav satt av kapitaldekningsreglene, så er det blitt gjennomført tallberegninger som viser lønnsomhet av lån til privatmarked i forhold til bedriftsmarked.

4.2 Bankenes utlån

I kvartals- og årsrapporter for banker så finnes tall for på om det har vært noen endring i bankers utlån til privatmarked og bedriftsmarked. Det har blitt funnet tall i kvartalsrapporter for å se om endringer kvartalsvis i årene 2012, 2013, og første kvartal av 2014 har forekommet. I tillegg så vises det brutto og netto utlån til privatmarked og bedriftsmarked for å se andel utlånt til hvert segment.

Tallene er blitt funnet på de respektive bankenes hjemmesider, hvor det ligger offentliggjort rapporter. I notene til balansen så er det funnet segmentoppdelingen og sum av utlån til disse.

4.3 Spørreundersøkelse for små og mellomstore bedrifter

Som en del av metoden var i første omgang ønskelig å få en innsikt i hvordan små og mellomstore bedrifter hadde finansiert seg de siste tre årene og hvilke kapitalkilder som var foretrukket, eventuelt hvilke kilder som var brukt.

Undersøkelsen var basert på kapitalkravene (Basel III) og et av formålene med undersøkelsen var å se om bankene hadde spilt en rolle for små og mellomstore bedrifter. Spørsmålene ble utformet som en følge av det, og med et ønske om å sikre svar som målte det som var ønsket. Det ble utformet en spørreundersøkelse og i etterkant ble i hovedsak bedrifter i Trondheim besøkt, men også i områder i nærheten. Det resulterte i 16 svar. På forhånd ønsket man å vite hvilke bedrifter som ville være interessant med tanke på problemstillingen. Det ble etter hvert rettet fokus mot mindre bedrifter (1-10 ansatte). For å sikre høyst mulig seriøsitet ble det valgt å besøke hver enkelt bedrift på deres tilholdssted, fordi det mest sannsynlig ga de mest ærlige svarene.

Ettersom mange av elementene i Basel III er både komplekse og ukjente for mange av de mindre bedriftene ble det lagt ved bakgrunnsinformasjon for å hjelpe

---

de utvalgte til å svare mest mulig korrekt. Det at man var tilstede for hjelpe og eventuelle spørsmål, resulterte i flere diskusjoner og ulike innspill fra deltakerne. Undersøkelsen var anonym og ble ført inn manuelt i Qualtrics i ettertid. Ettersom det ville være for tidskrevende å innsamle data fra et større utvalg, valgte man å godta færre svar.

4.4 Møte/Intervju med Sparebanken Hedmark

Med tanke på problemstillingen i denne oppgaven vil det være naturlig å undersøke samme problemstilling fra forskjellige sider. Det ble utført et lengre dybdeintervju med en representant i Sparebanken Hedmark som varte i drøye to timer. Intervjuet var grovt sett delt opp i to deler. Siden mye av den eksisterende teorien om regelverkene er komplisert besto den første delen av intervjuet av forklaringer av regelverket og hvordan Sparebanken Hedmark tilpasset seg dette. Den andre delen av intervjuet var et mer typisk intervju hvor det ble tatt tak i spørsmål knyttet til problemstillingen. Disse spørsmålene var forberedt på forhånd og ble diskutert i en toveis samtale mellom oss og intervjuobjektet. Denne delen ble også utført ansikt-til-ansikt. Intervjuet var i stor grad åpent og rekkefølgen på spørsmålene ble ikke fulgt kronologisk, men ble diskutert som et resultat av hvordan intervjuet utspant seg. Det ble klargjort hvilke temaer som var aktuelle i intervjuet, siden det ikke var ønskelig at intervjuet skulle være helt ustrukturert. Intervjuet var interessant og ga oss mange nyttige synspunkt. Uttalelser og kommentarer fra representanten i Sparebanken Hedmark kommer mer til syne i analysen for å støtte opp under eksisterende teori. Siden første del av intervjuet eller møtet var relatert til teorien i oppgaven, vil det også være kommentarer fra representanten i oppgavens teorikapittel.

4.5 Reliabilitet og validitet

Undersøkelser i metodebruk bør tilfredsstillende to krav uansett hvilken metode som er bruk. Disse to kravene er *reliabilitet* og *validitet*.

4.5.1 Reliabilitet

Det første kravet er reliabilitet og sier noe om påliteligheten og troverdigheten bak undersøkelsen. Det må tas stilling til om man kan stole på dataen som er samlet

---

inn. Om andre undersøker det samme, skal man omtrentlig finne de samme konklusjonene (Store Norske Leksikon)

Det individuelle intervjuet med Sparebanken Hedmark innfrir forventningene om god nok reliabilitet. Banker vil ofte komme med subjektive kommentarer i svarene de gir, og det vil være naturlig å stille seg kritisk til svarene som mottas. Den første delen av intervjuet vil være av høy reliabilitet siden dette gjelder kun regelverket generelt og beskriver hvordan banker kan tilpasse seg. Den andre delen besto også av generelle spørsmål som ikke gjaldt kun Sparebanken og det er rimelig å anta at en del av de svarene som ble gitt også gjelder for andre slike typer banker.

For å skaffe nok troverdighet i den kvalitative delen var det ønskelig med et intervju til Finanstilsynet. Det viste seg at dette ikke kunne gjennomføres. Det ville naturlig nok gitt oss synspunkt som kunne støttet eller ikke støttet uttalelsene til Sparebanken Hedmark. Likevel menes det at intervjuet/møtet er meget relevant til problemstillingen i oppgaven og informasjonen som kom frem var til å stole på.

Reliabiliteten i spørreundersøkelsen for små og mellomstore bedrifter anses som mindre reliabel. Mange av de innsamlede opplysningene bærer preg av at mindre bedrifter ikke har satt seg skikkelig inn i regelverkene og strategien for å forenkle hverdagen til SMB. Da denne undersøkelsen ble utført var det flere som ikke hadde nok erfaringer eller kunnskap til å svare godt nok på enkelte spørsmål. Dette gjør at dataen er mindre reliabel og at noen av spørsmålene ikke er til å stole på. Derimot vil noen av svarene være pålitelig og kan bygges på i analysedelen. Selv om det har blitt samlet inn data fra 16 ulike bedrifter, ville det vært ønskelig med flere.

Reliabiliteten for tall i regnskapsnoter er lett å finne igjen, og andre som vil finne de samme tallene vil komme til samme diagrammer som det er gjort i denne oppgaven.

4.5.2 Validitet

Validitet kan sies å være gyldigheten av det som måles, og sier noe om i hvor stor grad metodene måler det som den er ment å måle. Med god nok gyldighet vil resultatene som målt hos en gruppe også gjelde for andre (Store Norske Leksikon).

Ved å undersøke tall funnet i bankers offisielle regnskap og årskvartaler så ble det funnet utlånssummer og utlån til bedriftssegment og privatsegment, noe som gjør at tallene kan brukes til å måle for eksempel økning og nedgang. Validiteten for tall funnet i regnskapsnotene er god. Det blir undersøkt om andel utlån er i samsvar med problemstillingen eller ikke. Tallene i notene gir ett godt innblikk i dette.

5. Analyse

5.1 Lønnsomhet ved lån til privatmarked vs. bedriftsmarked

Ved å analysere beregningsgrunnlaget for banker så vil tallberegninger vise om hvilket segment det er mest lønnsomt å låne ut penger til for en bank. Som forklart ovenfor så vil banker kunne låne ut penger over en periode for deretter å regne ut kapitaldekningskravet. I denne delen så blir formelen og rekkefølgen snudd, og det blir regnet ut hvor mye banker kan låne ut med en forutbestemt kapitaldekningsprosent og en bestemt ansvarlig kapital verdi. Formelen er som beskrevet i del 3.3.3 og er som følger:

$$\text{Kapitalkrav} = \frac{\text{Ansvarlig kapital}}{\text{Utlån} \times \text{Risikovekt}}$$

$$12,5\% = \frac{1 \text{ million}}{\text{Utlån} \times 1,00}$$

$$\text{Utlån} \times 1,00 = \frac{1 \text{ million}}{12,5\%}$$

$$\text{Utlån} = \frac{\frac{1 \text{ million}}{12,5\%}}{1,00} = 8 \text{ millioner}$$

$$Utlån = \frac{1 \text{ million}}{\frac{12,5\%}{0,35}} = 22,8 \text{ millioner}$$

Dette vil si at en bank med 1 million i ansvarlig kapital kan låne ut 22,8 millioner kroner til boligformål, mens de kun kan låne ut 8 millioner kroner til næringsformål. På grunn av forskjellig risikovekting så vil banken måtte ha 2,85 millioner kroner i ansvarlig kapital for å ha samme dekning på lånet.

$$12,5\% \times 22,8 \text{ millioner} \times 1,00 = 2,85 \text{ millioner}$$

I en perfekt verden så vil bankens påslag på risiko dekke den økte risiko for tap som det er å låne ut til næringsformål.

<i>22,8 millioner</i> × 3,5% =	798 000
<i>8 millioner</i> × 3,5% =	280 000
Forskjell i fortjeneste =	518 000

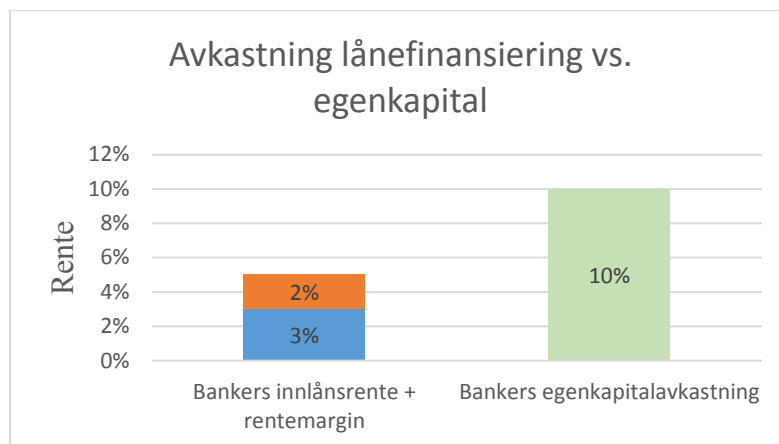
Her er det lagt til grunn samme rente for boliglånet og næringslånet. Næringslån prises høyere enn boliglån på grunn av økt risiko, men i tabellen så har det blitt lagt til grunn at den økte renten til næringslån samsvarer med den økte risikoen. Dette viser at bankene vil tjene mer penger på å låne ut til boligformål enn næringsformål, og kan støtte vår problemstilling.

Som vist ovenfor så vil banker ut i fra en ren lønnsomhetsberegning tjene mer penger på å låne ut til boligformål i stedet for til bedrifter og næringsliv. Disse beregningene støtter oppunder oppgavens problemstilling, men det er viktig å undersøke om denne lønnsomheten faktisk endrer bankenes tanker om lånetyper.

5.1.1 Egenkapitalavkastning

Banker har en innlånsrente på 3% så vil de i tillegg ha en rentemargin som blir lagt på dette tilslaget. På egenkapital så kan egenkapitalavkastning være 10%. Som vi da ser så vil differansen mellom innlånsrente + rentemargin, og egenkapitalavkastning være 5%. Hvis banken låner ut 100 og har lånt alt for å finansiere betyr dette at banken skal ha tilbake $100 \times 1,05 = 105$, mens hvis de

bruker 100 av sin egenkapital så vil de ha tilbake $100 \times 1,10 = 110$. Dette betyr at det er dyrere for kunden hvis banken må finansiere sine utlån med egenkapital, fordi avkastning på egenkapital er større enn for rentemargin + innlånsrente.

Figur 3 - Avkastning lånefinansiering vs. egenkapital

Ved lån til næringsliv

100 Bankkonto	87,5 Lån fra marked
	12,5 Finansiert fra Egenkapital

Ved lån på 100, risikovekt er 1,00, og kapitaldekningskrav er 12,5

$$100 \times 1,00 \times 12,5\% = 12,5$$

Ved lån til privatmarked

100 Bankkonto	95,6 Lån fra marked
	4,4 Finansiert fra Egenkapital

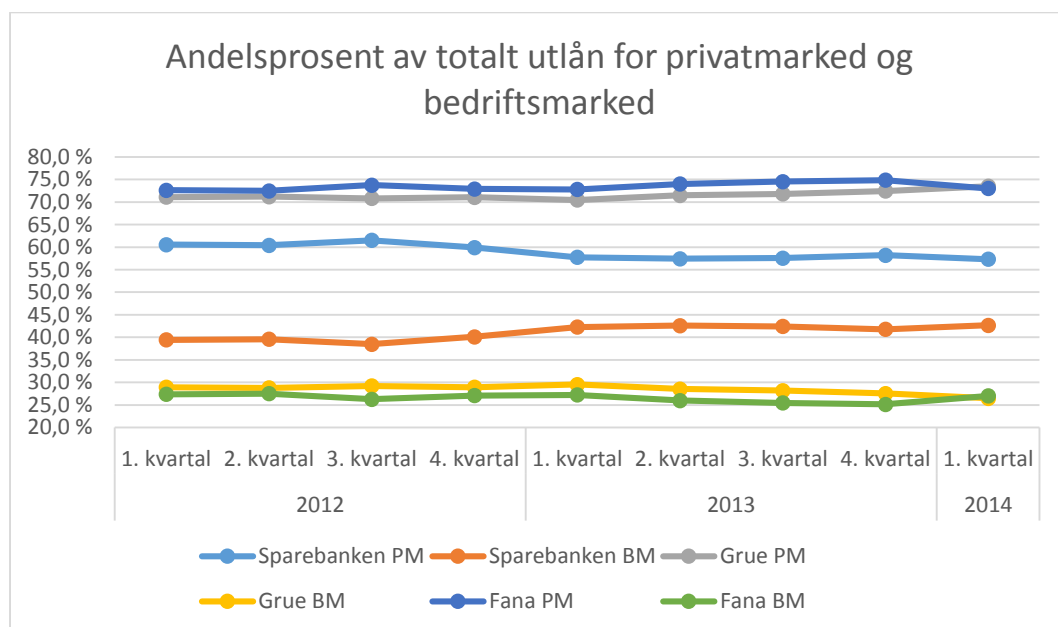
Ved lån på 100, risikovekt er 0,35, og kapitaldekningskrav er 12,5

$$100 \times 0,35 \times 12,5\% = 4,375 \approx 4,4$$

Disse utregningene sier at banken må bruke 4,4 kroner av de 100 kronene den skal låne ut, fra egenkapital ved lån til privatmarked. Ved lån til bedriftsmarked så må banken bruke 12,5 kroner av egenkapital og låne resten. Dette vil si at hvis banken skal ha en god egenkapitalavkastning så vil den måtte legge på ett påslag. Og jo høyere egenkapitalen er jo høyere blir påslaget og dermed også renten for kunden. Bankene vil helst bruke lite av sin egen egenkapital fordi det vil påvirke egenkapitalavkastningen.

5.2 Utvikling i utlån til privatmarked og bedriftsmarked for noen banker

Tall som er innhentet til diagrammene og tabellen er hentet fra notene til regnskapene for et utvalg banker. Notene skiller ikke mellom små og store bedrifter for bedriftsmarked med unntak av for DNB. Det vil derfor ikke være helt presist i forhold til oppgavens problemstilling.

Figur 4 - Andelsprosent av totalt utlån for privatmarked og bedriftsmarked

Figur viser utlån fra tre forskjellige sparebanker; Sparebanken Hedmark, Grue Sparebank og Fana Sparebank. De to forskjellige kundegruppene er privatmarked som er privatpersoner, og bedriftsmarked. Ut i fra kvartalsrapporter så er det funnet hvor mye penger som er lånt ut til de to segmentene, og deretter er det funnet den prosentvise andelen hver av gruppene representerer. Dette er blitt gjort

for å se om disse bankene har økt eller minket sine utlån til bedriftsmarkedet. Som figuren viser så er det veldig liten endring av den prosentvise andelen av utlån til bedriftsmarked. Fra fjerde kvartal i 2013 til første kvartal av 2014 har både Fana og Sparebanken har begge hatt en liten nedgang i PM-andelen, og en økning i BM-andelen, mens Grue har en nedgang i BM og en liten økning i PM. Hva det vil si er at Fana og Sparebanken Hedmark har lånt ut mer til bedriftsmarked, mens Grue har lånt ut mindre. Dette samsvarer med funn videre i oppgaven.

Siden kvartal tre i 2012 så har verdiandelen utlån for bedriftskunder for Sparebanken Hedmark slakt økt, mens verdiandelen til utlån til personkunder har slakt blitt redusert. Dette kan begrunnes av at Sparebanken Hedmark har et høyt kapitaldekningskrav, 16,4%, og at de ikke trenger å bekymre seg for hvilke type lån de låner ut.

Siden første kvartal 2013 så har både andelen av utlån til bedriftsmarkedet vært svakt redusert for Grue og Fana Sparebank.

Av Figur 4 ovenfor vises andelsendring fra utgang av 2012 til 2013 så har det vært økning i andel utlån hos bedriftsmarkedet for fem av åtte banker. Endringene har for det meste vært små, men viser allikevel at bedriftsmarkedet har økt i forhold til privatmarkedet.

Andelsendring i prosentpoeng fra 2012 til 2013		2013
Sparebanken Hedmark		
	PM	-0,95
	BM	0,95
DNB		
	PM	-0,17
	BM	0,17
Tolga-Os		
	PM	-0,49
	BM	0,49
Selbu		
	PM	-0,90
	BM	0,90
Grue		
	PM	1,37
	BM	-1,37
Fana		
	PM	1,95
	BM	-1,95
Hønefoss		
	PM	-3,96
	BM	3,96

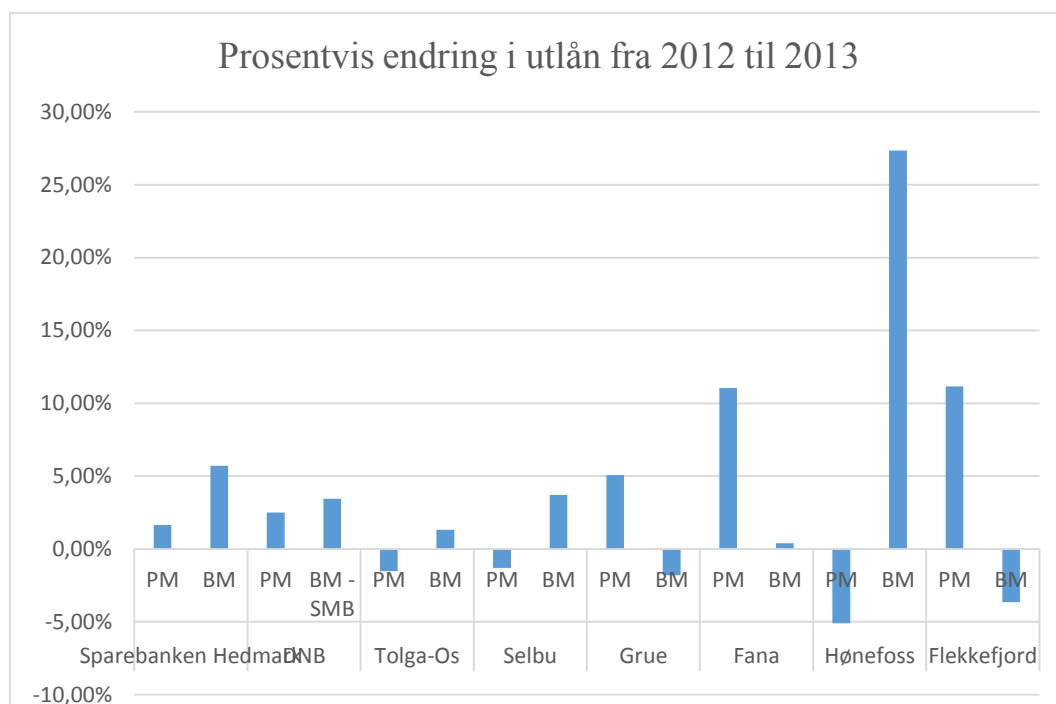

Flekkefjord	PM	2,37
	BM	-2,37

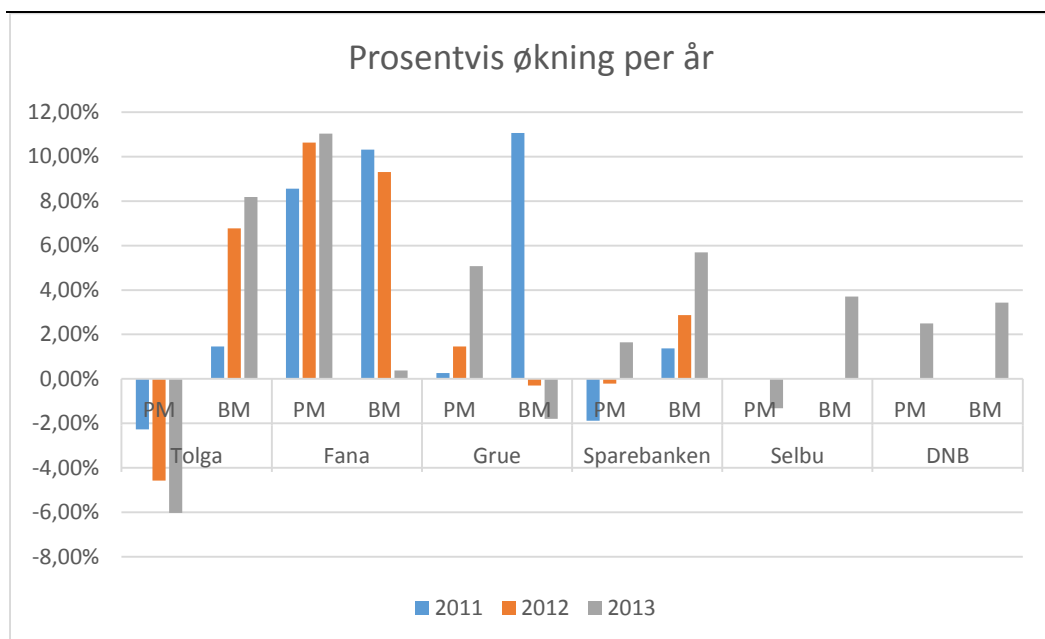
Figur 5 - Andelsendring i prosentpoeng fra 2012 til 2013

I denne delen så kommer det kun frem om andelen av utlånt verdi til bedriftsmarked har økt i forhold til total utlånsverdi. Det vil si at bankene kan ha lånt ut mer til bedrifter, men at de i tillegg har lånt ut mer til privatpersoner og dermed økt den totale utlånsverdien som gjør at tallene ligger nokså stabilt. Etersom det er vanskelig å vite om pengesummen utlånt er større eller mindre til ett av segmentene, så er det ingen tvil i at bankene synes å dele broderlig mellom disse to segmentene.

Figur 6 - Prosentvis endring i utlån fra 2012 til 2013

Av figur 6 så vises det at utlån til personmarked har økt fra utgangen av 2012 til utgangen av 2013 for fem av de åtte bankene. Det betyr at disse tre bankene har redusert sine utlån til privatmarked og at de har økt sine utlån til bedriftsmarked. For Fana sparebank så har privatmarked økt betraktelig mer enn hva utlån til bedriftsmarked har, noe som forklarer hvorfor andel utlån har sunket for bedriftsmarked i figur 4.

Figur 7 - Prosentvis økning per år

For bedriftsmarked så har det i fem av seks banker vært vekst i utlån de tre siste årene. I tillegg så har vekst i bedriftsmarkedet vært større enn i privatmarkedet i 2013 i fire av bankene. Det kan skyldes at tallene i privatmarkedet er større og derfor vil en pengesum hvor det deles ut like mye til hvert marked, få en høyere vekst i prosent i bedriftsmarkedet på grunn av tallstørrelsen den blir regnet av. Av figur 6 ses det at det er kun ett tilfelle hvor det er høyere vekst i bedriftsmarkedet i 2013 enn i 2012. Det har vært nedgang på ca. 4, 9 og 1,5 prosentpoeng. Det vil kunne antyde at bankene har begrenset sine utlån til bedriftsmarkedet, uten at det kan trekkes sikkerhet til at det er på grunn av økte kapitalkrav.

5.3 Analyse av spørreundersøkelse

Analyse av spørreundersøkelse viser at alle de spurte er nokså fornøyd eller meget fornøyd med deres posisjon i sine marked. Dette kan være en av grunnene til at bedriftens inntjening har vært av stor eller meget stor betydning for 14 av 16 bedrifter, noe som kan bety at de er fornøyd med egen inntjening. Ettersom bank er den nest beste kapitalkilden til bedriftene så betyr det at bedrifter ikke utelukkende trenger lån fra banker.

Av samme spørsmål så kommer det frem at private investorer har stor betydning for en fjerdedel av de spurte. Familie og venner, og investeringselskaper ikke har

---

noen betydning. Av de spurte så nevnte et par av de spurte at Innovasjon Norge har hjulpet dem å i oppstartsfasen for å skaffe kapital.

Ved innsamling av spørreundersøkelse så sa noen av de spurte at de kunne ringe til banken og få lån på dagen. Dette utdypet de og forklarte at de alltid betalte regninger i tide, og hadde gode relasjoner og forhold til sin lokale bank, i tillegg til at de er godt kjente bedrifter i lokalmiljøet. I møtet med representant ble dette bekreftet ved at gode relasjoner og kundeforhold i banken gjør det lettere for en bedrift å få lån.

Ut i fra respondentenes svar så vises det at 4 bedrifter mener myndighetenes SMB-politikk har støttet etablering av nye bedrifter. Dette vil stemme overens med av aksjekapitalkravet for AS er gått ned og at det dermed kreves mindre aksjekapital. Ved spørsmål om kapitalkravene har hatt noen påvirkning så svarer de fleste respondentene at de ikke vet eller har noen/ingen formening. Dette kan skyldes uvitenhet om kapitalreglene, eller at reglene ikke har vært i bruk lenge nok til at de har fått noen effekt.

5.4 Møte/intervju med representant for Sparebanken Hedmark

Under møte med representant ved Sparebanken Hedmark så kom det frem at de nye kapitalkravene til banker påvirker tankegangen til utlånsgiverne. Ettersom kapitaldekningskravene øker de neste årene så vil bankene være avhengig av å øke sin egenkapital. Dermed så er bankene avhengig av å få mye profitt på utlån og unngå høy risiko. Derfor vil utlån til nystartende bedrifter som beregnes som høy risiko være nedprioritert for banker. Noen banker har høy kapitaldekning til vanlig. Sparebanken Hedmark har 16,4%, og derfor vil den største utfordringen komme i juli 2015 når kapitalkravene øker ytterligere. Derfor er det viktig for banker og forberede seg og trolig startet flere før kravene ble innført 1. juli 2013. Ved å låne ut til risikoprojekter og bedriftsmarked så maksimerer ikke banker sitt profittmaksimale.

I møte med representant fra Sparebanken Hedmark så påpeker vedkommende at ett lavere aksjekapitalkrav ikke vil kunne gi ny etablerende bedrifter nok egenkapital til å kunne få lån fra en bank. Dermed vil en bank være tilbakeholden

---

med å gi ett betydelig lån til en bedrift med 30 000 i egenkapital fordi dette vil medføre høy risiko. I tillegg så vil en bank tenke at vedkommende som kun bruker 30 000 av sine egne penger ikke har nok tro på sin bedrift til å investere mer penger.

Av vedlegg 5, så låner bankene lite ut til bedrifter i høyrisikoklasser. Hvis i tillegg mange nyetablerte bedrifter har historikk for å være høyrisikoprojekter så blir det naturlig lite penger som blir lånt ut. Fra møte ble det også nevnt at personer eller bedrifter uten noe historisk data bankene kan bruke i vurdering av vedkommendes betalingsvaner, vil kunne være med å øke risikoen ved prosjektet. Det ble nevnt at personer som selger sitt produkt og virker engasjert i sin nye idé vil ha større sannsynlighet for å få lån enn noen som ikke viser denne type engasjement. I følge Mishkin og Eakins (2011) så kan personer som maser om å få lån fra en bank ofte få lånet i stedet for en person som ikke er like frempå. Deretter viser det seg at de personene som er frempå og aggressive for å få lån ofte ikke er personer som ikke burde hatt lånet. Dette kan også trekkes sammen med "moral hazard" som betyr at banken som gir ut lån ikke er klar over hva kunden skal bruke pengene til. Dette er en risikofaktor banker står ovenfor ved bedriftslån, og er noe som vil være med å øke risikovektene i utregning av rente.

Sparebanker har en rolle som kapitalkilde mange steder i Norge. Derfor vil banker føle de har et samfunnsansvar ovenfor lokale næringsvirksomheter. Ut ifra møte med representant så er dette en grunn til at banker låner ut penger til næringsliv selv om dette ikke er profitabelt.

Ved spørsmål under møte så mente representanten at ettersom at kapitaldekningskravene blir høyere i tiden fremover så kan bankene måtte bli mer bevisst på hva de låner ut penger til. Når kapitaldekningskravene blir for høye så må bankene fokusere på å klare å overholde kravene og derfor kan mindre lønnsomme lån, som i del 5.1 bedriftslån, bli nedprioritert. Derfor mente vedkommende at effekten av kapitaldekningsreglene ikke har slått ut for fullt enda.

6. Konklusjon

Ved å se på lønnsomhet ved utlån til privatmarked i forhold til bedriftsmarked så viste tallberegninger at banker har stor forskjell i fortjeneste. Dette skulle tilsi at banker utelukkende vil låne ut penger til privatmarked for å skape et størst mulig overskudd. Banker vil muligens i de neste årene måtte risikostyre lånene sine strengere fordi kapitaldekningskravene øker. Bankene vil kunne se seg nødt til å prioritere privatmarkedslån fremfor bedriftsmarkedslån på grunn av lønnsomheten og nødvendigheten for mer egenkapital. Derfor vil den samme problemstillingen kunne få svar som endres de neste årene når bankene skrur igjen krana for bedriftslån.

Ut ifra tallanalyse fra resultatnotene så vises det at 5 av 8 banker økte sin andel av næringslån i forhold til privatlån. Det er vanskelig å trekke noen absolutt konklusjon ut i fra dette tallet, men det viser at noen banker velger å låne ut til bedrifter fremfor boliglån. Dette tilsier dermed at litt over halvparten av de undersøkte bankene øker sitt utlån til bedriftsmarkedet. Det viser dermed at det er veldig likt med banker som låner ut mer og banker som låner ut mindre til bedriftsmarkedet.

Spørreundersøkelsen gir kun ett utdrag av en større sammenheng, og ut i fra de spurte så gir ikke svarene noen entydige svar. Manglende kunnskap samt størrelse på bedriftene gjør kunnskap om kapitaldekningsregler unødvendig for eierne. Flere av de spurte har derimot merket seg at de mener deres gode relasjoner til sin lokale bank, og deres gode betalingshistorikk har vært av stor betydning når de har søkt om lån.

Ut i fra disse resultatene på analysedelene så vil svaret på problemstillingen være både ja og nei. Det virker som at lån til nyoppstartede bedrifter er noe banker ser på som høy risiko og derfor vil unngå. I tillegg så har banker et samfunnsansvar ovenfor nærmiljøet og vil derfor låne ut penger til bedrifter. Bedrifter som har gode relasjoner og som ikke er nyoppstartede vil lettere kunne få lån. I tillegg så vises det av regnskapene at litt over halvparten av bankene øker sine utlån til bedriftskunder.

6.1 Kritikk av oppgaven

Det er ønskelig å fastslå hvilke begrensninger denne oppgaven har. Blant de begrensningene oppgaven har er manglende respondenter, lang implementeringstid og et komplekst regelverk som byr på utfordringer i oppbyggingen av oppgaven.

En av kritikk til oppgaven er manglende respondenter som kunne deltatt i intervjuer. Det skulle gjerne vært utført intervju med blant annet Finanstilsynet og andre banker, men dette lot seg ikke gjøre. Det ble sendt forespørsel til Finanstilsynet om intervju, men det var ikke mulig å møte de på grunn av allerede mange etterspørsler.

Intervjuet med Sparebanken Hedmark har vært meget nyttig for oppbyggingen av oppgaven, men det er helt klart nødvendig å ta hensyn til at noe kan være subjektivt. Informasjonen har blitt formulert og forstått på en så kritisk og nøytral måte som mulig, men det er mulig at noe av informasjonen kun gjelder for denne banken.

De ulike elementene i Basel III implementeres fortløpende de neste årene og kravene vil bli enda mer skjerpet. Det som påvirker små og mellomstore bedrifter med tanke på finansiering fra banker i dag, trenger ikke å være likt om noen år. Det kan skje ulike hendelser som det er vanskelig å spå per dags dato.

De ulike momentene i regelverkene som har vært bakgrunnen for denne oppgaven er kompliserte og det har tatt tid å sette seg inn i de mange ulike delene. Det er derfor slik at oppgaven har blitt basert på de mest sentrale elementene og de elementene som påvirker små og mellomstore bedrifter i størst grad.

Et aspekt ved utlån til andre kunder enn privatkunder og boliglån, er at hvis en bank kun låner ut til ett segment så kan deres rating reduseres. Dette kan derfor være en grunn til at banker fortsetter å låne ut til bedrifter selv om dette ikke er mest lønnsomt. Dette har ikke blitt tatt hensyn til i oppgaven uten at det har noen negativ effekt for utlån til små og mellomstore bedrifter.

I analysens diagrammer er det beregnet ut i fra prosentvise økninger i nominelle kroner. Det betyr at det ikke er tatt med prisøkning, noe som vil kunne gi et noe

---

annerledes svar ettersom at lånene kan ha økt i nominelle kroner, men ikke i forhold til prisstigning.

Referanseliste

Bedriftsforbundet. 2013. ” Små og mellomstore bedrifter sliter med å få lån”.

Hentet 29. Jan 2014.

<http://www.bedriftsforbundet.no/bf/Aktuelt2/Smaa-og-mellomstore-bedrifter-sliter-med-aa-faa-laan>

Baltzersen, Morten. 2013. *Bankregulering*. Finanstilsynet. Hentet 22. mai, 2014.

http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Foredrag_vedlegg/2013/Valutaseminaret_2013.pdf

Borchgrevink, Henrik. 2012. ”Basel I-gulvet – overgangsregel og sikkerhetsmekanisme i kapitaldekningsregelverket” Hentet 25. Februar

2014. http://www.norges-bank.no/pages/88777/Aktuell_kommentar_2012_%208.pdf

Dagens Næringsliv. 2009. ”Ni av ti bedrifter merker finanskrisen”. Hentet 12. april 2014.

<http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article1602042.ece>

Dybwad Hansen, Reno-Andre og Anders Sørmo. 2009. ”Finansiering av bedrifter under nedgangstider: hva har forandret seg under finanskrisen?”

Bacheloroppgave i Entreprenørskap og smådriftsledelse, Handelshøgskolen i Bodø. Hentet 15 mars 2014.

http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/140180/Hansen_Reno.pdf?sequence=1

Finansdepartementet. 2012-2013. *Endringer i finansieringsvirksomhetsloven og verdipapirhandelloven*. Hentet 14. Mai 2014.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-96-l-20122013/3/2.html?id=719267>

Finansvirksomhetsloven § 2.9 a, tredje til femte ledd. (Med henvisning til forskrift av 14.12.2006 nr. 1506.)

Finanstilsynet 2009a. *Ansvarlig kapital*. Finanstilsynet. Hentet 4. Mars 2014.

<http://www.finanstilsynet.no/no/Bank-og-finans/Banker/Tema/Kapitaldekning/Om-endringer-i-aksjekapitalgrunnfondsbeviskapital/>

Finanstilsynet 2009b. *Beregning av kapitalkrav*. Finanstilsynet. Hentet 8. Mars

2014. <http://www.finanstilsynet.no/no/Bank-og-finans/Banker/Tema/Kapitaldekning/Pilar-1/>

-
- Finanstilsynet. 2011. *Bankkrisen tyve år etter - hva lærte vi?*. Hentet 12. mars 2014.
http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Foredrag_vedlegg/2011/Valutaseminar_2011_SkogstadAamo_Bankkrisen_tyve_ar_etter.pdf
- Finanstilsynet. 2014. *Gode resultater for bankene 1. kvartal 2014*. Finanstilsynet. Hentet 1. Juni 2014.
http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Pressemeldinger/2014/2_kvartal/Gode-resultater-for-bankene-1-kvartal-2014/
- Finans Norge. 2013. *Skjerpede kapitalkrav for banker har konsekvenser*. Hentet 29. Mai 2014.
<http://www.fno.no/pagefiles/46628/last%20ned%20notatene/strengere%20kapitalkrav.pdf>
- Gulbrandsen, Kristin. 2010. Nye likviditets- og soliditetskrav for banknæringen. Norges Bank. Hentet 12. april 2014. <http://www.norges-bank.no/no/om/publisert/foredrag-og-taler/2010/1592010-gulbrandsen/>
- Hetland, Ove Rein og Aksel Mjøs. 2012. "For mye eller for lite lån?". Hentet 5. feb. 2014.
<http://www.magma.no/for-mye-eller-for-lite-lan>
- Holden, Steinar. 2009. *Finanskrisen - årsaker og mekanismer*. Økonomisk institutt, Universitet i Oslo. Hentet 12. mai 2014.
<http://folk.uio.no/sholden/Norsk/Finanskrise-samfunnsokonom-mai09.pdf>
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2000. *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget. Elektronisk versjon.
- Jansrud, Are. 2013. Nye kapitalkrav for de norske bankene. Hentet 15. april 2014.
http://www.kpmg.no/arch/_img/9832688.pdf
- Jansrud, Are. Økt interesse for lange engasjementer. Hentet 1. juni 2014.
http://www.kpmg.no/arch/_img/9744212.pdf
- Jansrud, Are og Fredrik Holter. "Det blir tøffere å drive bank i fremtiden". KPMG. Hentet 12. Mars 2014.
http://www.kpmg.no/arch/_img/9693406.pdf
- Karlsen, Harald og Frode Øverli. 2001. "Nye kapitaldekningsregler: Mulige virkninger av «Basel II»

-
- for banker, myndigheter og det finansielle systemet". Hentet 12. Februar 2014. http://www.norges-bank.no/Upload/import/publikasjoner/penger_og_kreditt/2001-03/regler.pdf
- Krekling, David V, Sindre Heyerdahl, Alf Hartgen, Trond Lydersen og Linda Reinholdtsen. 2013. "Du må ta regningen for bankenes kapitalkrav". Nrk.no 27.12. Hentet 26. Februar 2014. <http://www.nrk.no/okonomi/du-ma-betale-bankens-kapitalkrav-1.11438548>
- Mishkin, Frederic S og Stanley Eakins. Financial Markets and Institutions 7th edition. USA: Pearson Education, Inc.
- Norges Bank. 2011. *Makroøkonomiske virkninger av høyere kapitalkrav for bankene*. Hentet 18.mars 2014. http://www.norges-bank.no/Upload/Publikasjoner/Staff%20Memo/2011/Staff_Memo_eg_1411.pdf
- Regjeringen. 2012. *30 000 kroner: Minstekrav til aksjekapital*. Hentet 27.mai 2014. <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/jd/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2011/30-000-kroner-minstekrav-til-aksjekapita.html?id=667307>
- Regjeringen. 2012. "Følger opp SMB-strategi". Hentet 22. mai, 2014. <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/nhd/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2012/folger-opp-smb-strategien.html?id=704056>
- Regjeringen. 2012. *Små bedrifter – store verdier. Regjeringens strategi for små og mellomstore bedrifter*. Nærings- og handelsdepartementet Hentet 3. februar 2014. http://www.regjeringen.no/upload/NHD/Vedlegg/Rapporter_2012/102377_NHD_SMB_Web.pdf
- Statistisk Sentralbyrå. 2014. *Virksomheter, 1 januar 2014*. Hentet 15. feb, 2014. <http://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/statistikker/bedrifter>
- Steffensen, Emil. 2012. *Reguleringer, finansiell stabilitet og makroøkonomi*. Finanstilsynet. Hentet 18.mars 2014. <http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Foredragartikler/2012/Regu>
-

[leringer-finansiell-stabilitet-og-makroekonomi-/Reguleringer-finansiell-stabilitet-og-makroekonomi/](#)

Store Norske Leksikon. *Bank*. <http://snl.no/bank>

Store Norske Leksikon. *Desentralisering*. <http://snl.no/desentralisering>

Thorsen, Trine Lise. 2012. *Fakta om små- og mellomstore bedrifter i Norge*.

Bedre Skatt. Hentet 12. Februar 2014.

<http://www.bedreskatt.no/artikler/fakta-om-små-og-mellomstore-bedrifter-i-norge>

Wigestrand, Ragnhild Larsen. 2013. "Innføring av Basel III: Hvilke konsekvenser har det økte egenkapitalkravet for kundene?". Masteroppgave i anvendt finans, Universitetet i Stavanger. Hentet 14. februar 2014.

<http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/184022/Wigestrand%20c%20Ragnhild%20Larsen.pdf?sequence=1>

Årsresultat og kvartalsrapporter for følgende banker:

Sparebanken Hedmark, DNB, Tolga-Os Sparebank, Selbu Sparebank, Grue Sparebank, Fana Sparebank, Hønefoss –Sparebank, og Flekkefjord Sparebank.

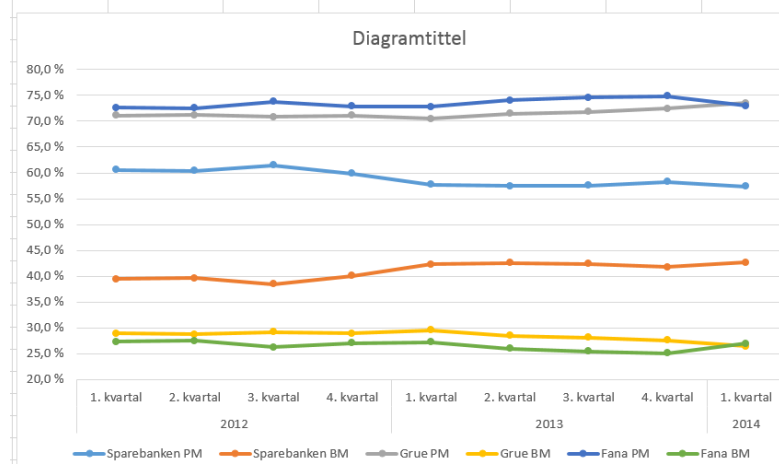

Vedlegg

Vedlegg 1

Prosentandel PM vs. BM kvartalvis

		2012				2013				2014
		1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	1. kvartal
Sparebanken	PM	60,6 %	60,4 %	61,5 %	59,9 %	57,7 %	57,4 %	57,6 %	58,2 %	57,3 %
	BM	39,4 %	39,6 %	38,5 %	40,1 %	42,3 %	42,6 %	42,4 %	41,8 %	42,7 %
Grue	PM	71,1 %	71,2 %	70,8 %	71,1 %	70,5 %	71,5 %	71,8 %	72,4 %	73,5 %
	BM	28,9 %	28,8 %	29,2 %	28,9 %	29,5 %	28,5 %	28,2 %	27,6 %	26,5 %
Fana	PM	72,6 %	72,5 %	73,7 %	72,9 %	72,8 %	74,0 %	74,5 %	74,9 %	73,0 %
	BM	27,4 %	27,5 %	26,3 %	27,1 %	27,2 %	26,0 %	25,5 %	25,1 %	27,0 %

Vedlegg 2

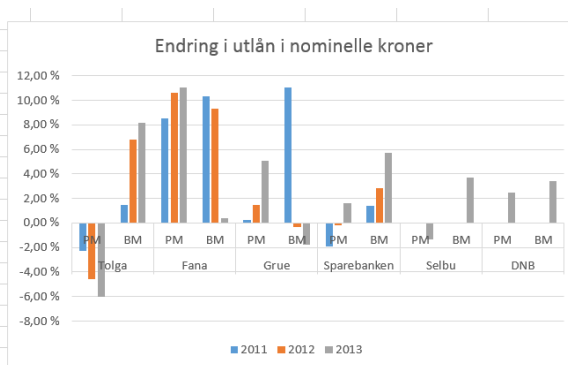
Prosentvis økning fra 2012 til 2013.

		2012	2013	Økning Nedgang Prosentvis				
Sparebanken Hedmark	PM	18 500	18 804	304	1,0164	Sparebanken	PM	1,64 %
	BM	12 763	13 490	727	1,0570		BM	5,70 %
DNB	PM	642	658	16	1,0249	DNB	PM	2,49 %
Små og mellomstore	PM	204	211	7	1,0343		BM - SMB	3,43 %
	BM	1 481 037	1 458 492	-22 545	0,9848		Tolga-Os	PM
Tolga-Os	PM	409 474	414 872	5 398	1,0132		BM	1,32 %
	BM	2 068 416	2 041 233	-27 183	0,9869		Selbu	PM
Selbu	PM	630 835	654 232	23 397	1,0371		BM	3,71 %
	BM	976 950	1 026 540	49 590	1,0508		Grue	PM
Grue	PM	397 740	390 574	-7 166	0,9820		BM	-1,80 %
	BM	10 020,6	11 127,0	1 106	1,1104		Fana	PM
Fana	PM	3 720,3	3 734,4	14	1,0038		BM	0,38 %
	BM	1 419 683	1 347 168	-72 515	0,9489		Hønefoss	PM
Hønefoss	PM	233 628	297 515	63 887	1,2735		BM	27,35 %
	BM	3 294 521	3 661 930	367 409	1,1115		Flekkefjord	PM
Flekkefjord	PM	940 306	905 906	-34 400	0,9634		BM	-3,66 %
	BM							

Vedlegg 3

Endring i utlån i nominelle kroner

		2011	2012	2013
Tolga	PM	-2,27 %	-4,58 %	-6,03 %
	BM	1,46 %	6,78 %	8,19 %
Fana	PM	8,56 %	10,63 %	11,04 %
	BM	10,32 %	9,31 %	0,38 %
Grue	PM	0,26 %	1,46 %	5,08 %
	BM	11,07 %	-0,30 %	-1,80 %
Sparebanken	PM	-1,88 %	-0,20 %	1,64 %
	BM	1,37 %	2,87 %	5,70 %
Selbu	PM			-1,31 %
	BM			3,71 %
DNB	PM			2,49 %
	BM			3,43 %

Vedlegg 4

Kapitaldekningskrav

Kapitaldekningskrav

Sparebanker	2013
Fana	14,55 %
Larvik	16,40 %
Sparebanken Hedmark	16,40 %
Toten	17,20 %
Selbu	17,72 %
Tolga-Os	20,73 %
Hønefoss	21,91 %
Flekkefjord	23,82 %
Grue	26,21 %
Etnedal	26,56 %

Vedlegg 5

Risikooppdeling utlån

Selbu		2012	2013	Grue		2012	2013
	PM	2 068 416	2 041 233		PM	976 950	1 026 540
	Lav risiko	79,20 %	79,89 %		Akk. Risikoklasse A	59,10 %	60,10 %
	Moderat	18,43 %	17,82 %		Akk. Risikoklasse B	35,90 %	34,80 %
	Normal	2,12 %	2,08 %		Akk. Risikoklasse C	3,10 %	3,20 %
	BM	630 835	654 232		BM	397 740	390 574
	Lav risiko	40,98 %	47,19 %		Akk. Risikoklasse A	43,10 %	43,90 %
	Moderat	43,40 %	44,73 %		Akk. Risikoklasse B	28,50 %	28,90 %
	Normal	13,30 %	7,00 %		Akk. Risikoklasse C	11,10 %	11,30 %
					Akk. Risikoklasse D	11,70 %	
					Akk. Risikoklasse E	5,50 %	13,50 %

Vedlegg 6

Spørreundersøkelse for små og mellomstore bedrifter

1. Hvor mange ansatte har bedriften? Ansatte eksklusiv leder

#	Answer		Response	%
1	Ingen ansatte		0	0%
2	1-10 ansatte		13	81%
3	11-25 ansatte		3	19%
4	26-50 ansatte		0	0%
5	51-100 ansatte		0	0%
6	Mer enn 100 ansatte		0	0%
	Total		16	100%

Statistic	Value
Min Value	2
Max Value	3
Mean	2.19
Variance	0.16
Standard Deviation	0.40
Total Responses	16

2. Hvor fornøyd er dere med bedriftens egen posisjon i markedet?

#	Answer	Response	%
1	Meget fornøyd	5	31%
2	Nokså fornøyd	11	69%
3	Verken eller	0	0%
4	Nokså misfornøyd	0	0%
5	Meget misfornøyd	0	0%
6	Jeg velger ikke å svare	0	0%
	Total	16	100%

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	2
Mean	1.69
Variance	0.23
Standard Deviation	0.48
Total Responses	16

3. Hvordan synes dere tilgangen på finansieringskapital er?

#	Answer		Response	%
1	Meget bra		4	25%
2	Nokså bra		6	38%
3	Verken eller		2	13%
4	Nokså dårlig		3	19%
5	Meget dårlig		0	0%
6	Jeg vet ikke		1	6%
	Total		16	100%

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	6
Mean	2.50
Variance	2.00
Standard Deviation	1.41
Total Responses	16

4. Har bedriften aktivt søkt om finansiering de siste tre årene?

#	Answer	Response	%
1	Ja	11	69%
2	Nei	5	31%
3	Jeg vet ikke	0	0%
4	Jeg velger å ikke svare	0	0%
	Total	16	100%

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	2
Mean	1.31
Variance	0.23
Standard Deviation	0.48
Total Responses	16

5. Hvis nei, hvorfor ikke?

Text Response
Ikke behov
Ikke behov
Ikke behov
Egenfinansiert
Ikke nødvendig

Statistic	Value
Total Responses	5

6. Ranger i hvor stor grad disse kapitalkildene har hatt betydning for finansieringen av bedrifters virksomhet de siste tre årene

#	Question	Ingen betydning	Liten betydning	Middels betydning	Stor betydning	Meget stor betydning	Total Responses	Mean
1	Bank	3	2	2	6	3	16	3.25
2	Bedriftens inntjening	1	0	1	8	6	16	4.13
3	Private investorer	10	0	1	4	1	16	2.13
4	Familie og venner	12	1	0	1	2	16	1.75
5	Investeringselskap	15	0	0	1	0	16	1.19
6	Annet	16	0	0	0	0	16	1.00

Statistic	Bank	Bedriftens inntjening	Private investorer	Familie og venner	Investeringselskap	Annet
Min Value	1	1	1	1	1	1
Max Value	5	5	5	5	4	1
Mean	3.25	4.13	2.13	1.75	1.19	1.00
Variance	2.07	1.05	2.38	2.20	0.56	0.00
Standard Deviation	1.44	1.02	1.54	1.48	0.75	0.00
Total Responses	16	16	16	16	16	16

7. 6. Føler dere bedriften har god oversikt over potensielle kapitalkilder?

#	Answer	Response	%
1	Ja	13	81%
2	Nei	3	19%
3	Vet ikke	0	0%
	Total	16	100%

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	2
Mean	1.19
Variance	0.16
Standard Deviation	0.40
Total Responses	16

8. Er bedriften god nok til å tiltrekke seg nye kapitalkilder?

#	Answer	Response	%
1	Ja	7	44%
2	Nei	4	25%
3	Vet ikke	5	31%
	Total	16	100%

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	3
Mean	1.88
Variance	0.78
Standard Deviation	0.89
Total Responses	16

9. I et tenkt scenario (ny investering) hvor tilgang på kapital hadde vært helt nødvendig, hva ville bedriften

foretrekke? Dette scenarioet kunne for eksempel ført til betydelig økte markedsandeler.

#	Answer	Response	%
1	Nye deleiere (bidrar med nødvendig kapital)	4	25%
2	Kun egen inntjening (med de begrensingene dette medfører)	7	44%
3	Langsiktig lån i bank (mot sikkerhet/garantier)	10	63%
4	Andre:	1	6%

Andre:

Egen inntjening. Støtteordninger

Statistic	Value
Min Value	1
Max Value	4
Total Responses	16

10. I hvor stor synes dere bankenes kapitaldekningskrav støtter...

#	Question	Meget stor grad	Nokså stor grad	Verken eller	Nokså liten grad	Meget liten grad	Jeg vet ikke	Total Responses	Mean
1	...etablering av nye bedrifter	1	2	3	1	3	6	16	4.31
2	...vekst i bedrifter	1	1	5	2	1	6	16	4.19

Statistic	...etablering av nye bedrifter	...vekst i bedrifter
Min Value	1	1
Max Value	6	6
Mean	4.31	4.19
Variance	3.03	2.83
Standard Deviation	1.74	1.68
Total Responses	16	16

11. I hvor stor grad synes dere SMB-politikken i Norge støtter...

#	Question	Meget stor grad	Nokså stor grad	Verken eller	Nokså liten grad	Meget liten grad	Jeg vet ikke	Total Responses	Mean
1	...etablering av nye bedrifter	1	4	3	1	1	6	16	3.94
2	...vekst i bedrifter	1	0	6	3	1	5	16	4.13

Statistic	...etablering av nye bedrifter	...vekst i bedrifter
Min Value	1	1
Max Value	6	6
Mean	3.94	4.13
Variance	3.53	2.38
Standard Deviation	1.88	1.54
Total Responses	16	16

Vedlegg 7

Møte/Intervju – SpareBanken Hedmark

- Presentasjon av oss selv og oppgavens tema

- Møtet/Intervjuet utføres via en samtale og er todelt:
  - 1) Gjennomgang av regelverket og med ulike beregninger/figurer
  - 2) Intervju med forhåndslagde spørsmål
- Det vil ikke bli brukt personnavn i den endelige rapporten

Spørsmål del 1:

1. Hvorfor skal Norge som er et så rikt og solid land ha så strenge krav?
2. Hva tror du skjer med bedrifters inntrykk av banker når de ikke får lån?
3. Hvor stor er etterspørselen etter lån fra bedrifter?
4. Hvordan har norske banker klart å tilpasse seg?

Spørsmål i del 2:

Om Basel III

1. Er de nye kravene nødvendig?
2. Hva tenker du er grunnen til at Norge innfører nokså strenge krav i forhold til andre land (for eksempel Sverige)?
3. Mener dere at de nye regulatoriske kravene (Basel III) er for strenge eller for milde?
4. Hva har dere gjort for å forberede dere mot reguleringene?
5. Hva er det positive/negative?
  - a. for bank?
  - b. For bedriftskunder?

Utfordringer og konsekvenser

6. Hva ser dere på som de største utfordringene ved Basel III?
7. I hvor stor grad påvirker disse kravene små og mellomstore bedrifter i Norge? Begrunn svaret.
8. Vil disse kravene forverre eller forbedre små og mellomstore bedrifters muligheter i fremtiden?